тука свирят. Добре, ма той ако изгуби един такт, той греши мелодията. Зависи как е... И постепенно тръгнах, почнаха приятелите "ела да свириш", и я изпъкнах. И рекоха, понеже имаше свиркари от Петрич в Ансамбъла..." (Следва отклонение за зурнаджиите в ДФА "Пирин" и разказ как героят започва да работи в ансамбъла, как известни народни музиканти, композитори и световна публика признават Манчо – б.а.) [М.К., с. 22].

Зурнаджиите осъзнават, че добрият майстор трябва да притежава определени качества като музикант. Най-често в разговорите се споменава, че майсторът зурнаджия трябва да има: дарба, музикалност, желание да свири и да се развива, любопитство, характер, техника, репертоар, усещане за аудиторията, толерантност към клиентите.

Дарбата в съзнанието на музиканта не е качество, което може да се придобие: "Някаква дарба се дава на човек, за да почне да свири. Дарба. (Откъде идва дарбата?) Пак Господ е казал..." [М.К., с. 25]. Дарбата може да изненада музиканта, да коригира представата му за собствените възможности, да го възнагради за усилията: "Това си е дарба. Аз има некои неща – като си сядах да репетирам, като си репетирах и на, без да искам, гледам – отдава ми се това нещо да го права. А мисля, че не е възможно да го направа. А па ми се отдава, разбираш ли. И го права. И се кефа... И така секи ден се увеличавах аз, разбираш ли. Това си е – на некой му се отдава" [С.К., 10/2001, с. 56].

Дарбата е дар свише, но за да бъде музикантът майстор, той трябва да има **желание да се развива**. Дарбата и желанието се допълват, за да може да се предаде музиката от майстора на хората: "Тя музиката е за сички. Стига да има интерес, да има желание. (То може да има желание, ама да не може. Майсторството от какво зависи?) Ами от желание. Сичко желанието върши. Пак дарба трябва да си има, как" [Ю., с. 25].

Както дарбата, така и **музикалността** според зурнаджиите е вродено качество. За свирачите музикалността не се свързва толкова със способността да се възприема, запаметява и възпроизвежда музика – качества, които като че ли се подразбират и са иманентно присъщи на музиканта. Ромските музиканти зурнаджии предпочитат да говорят за други психически качества, които открояват музикалността на майстора: "акъл", "да си нервен", "нюх в главата", "любопитство". "За да си музикален, требе да си нервен – усет да имаш. Иначе не можеш да свириш" – твърди петрички зурнаджия [АИФ, I № 100, с. 12]. Когато вербализират майсторските умения в свиренето, кавракировски зурнаджии говорят за *пармак*, *устовка*, но и още нещо "в главата": "Как го изразявам: имам по-голям нюх. За да мога да изпълнявам това нещо... Природно е. Обаче ми се отдава" [С.К., 10/2001, с. 55].

Зурнаджии твърдят, че човек дори да не е от музикантски род, с дарба, желание и учител, може да стане зурнаджия. Като пример се сочат млади *помаци* от Фъргово, които се учат да свирят на зурна "с любопитство, самоволно" [Ю., с. 26].

Освен специфично свързаните с музиката дарба и музикалност се посочват и нравствени качества на музиканта, отличаващи големия майстор. Най-често зурнаджиите говорят за ***характер***. Пример за голям майстор с характер е Шеин Куртов от Петрич: "Аз си го признавам – и като пръстовка, и като майстор, и като каприз. И като човек... Понеже има характер. Докато другите зурнаджии, прочути майстори, нямат характер. (Какъв смисъл влагаш в *характер*?) Характер, как да ти кажем... Много лъжат другите майстори. Не знаят да приказват... Не, те си приказват, обаче си правят историите, разбираш. А той си е точен. Затова е бил в Ансамбъла.